

Lietuvos gyventojų požiūris į teisėsaugos institucijas ir viešojo saugumo būklės vertinimas

Dr. Eglė Vileikienė

Vidaus reikalų ministerijos
Viešojo saugumo politikos departamento
vyriausioji specialistė

Vidaus reikalų ministerija
2012

Tyrimo metodika

- Reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa VRM ir Policijos departamento prie VRM užsakymu buvo atlikta 2011 m. rugsėjo 13 – lapkričio 4 d. Pagal parengtą klausimyną apklausą atliko „Spinter tyrimai”.
- Visose Lietuvos savivaldybėse individualių interviu būdu buvo apklausti 15-75 m. gyventojai (atlikti 3002 interviu).
- Buvo panaudota daugiapakopė tikimybinė atranka. Respondentų atranka parengta taip, kad kiekvienas Lietuvos gyventojas turėtų vienodą tikimybę būti apklaustas.
- Tyrimo rezultatų statistinė paklaida neviršija 1,8 proc. esant 95 proc. patikimumui.
- 2011 m. apklausos rezultatai lyginami su ankstesnių apklausų duomenimis.

Ankstesnių VRM užsakymu atliktų gyventojų apklausų duomenys

2011 m. apklausos rezultatai lyginami su ankstesnių apklausų duomenimis

Metai	Apklausta gyventojų	Apklausos rūšis
1997	1020	Anketavimas
2005	1002	Individualus interviu
2006	2003	Individualus interviu
2007	1004	Individualus interviu
2008	1006	Individualus interviu
2009	1004	Individualus interviu
2010	1004	Individualus interviu

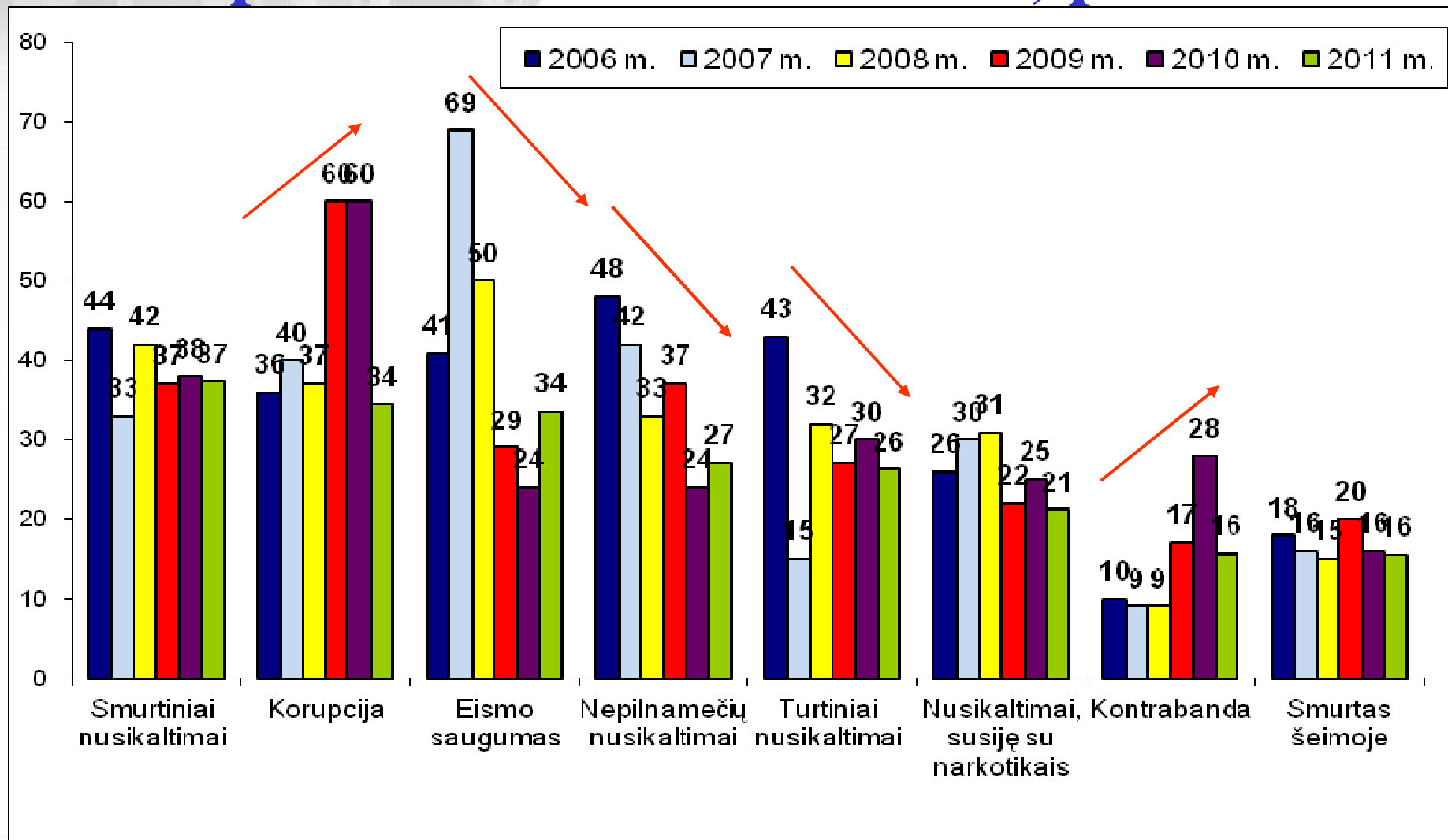
Pagrindiniai tyrimo klausimai

- Viešojo saugumo būklės vertinimas
- Saugumo jausmo suvokimas
- Patirtis tapus nusikaltimo auka
- Požiūris į teisėsaugos institucijas

Viešojo saugumo būklēs vertinimas

Svarbiausios viešo saugumo problemos 2006–2011 m., proc.

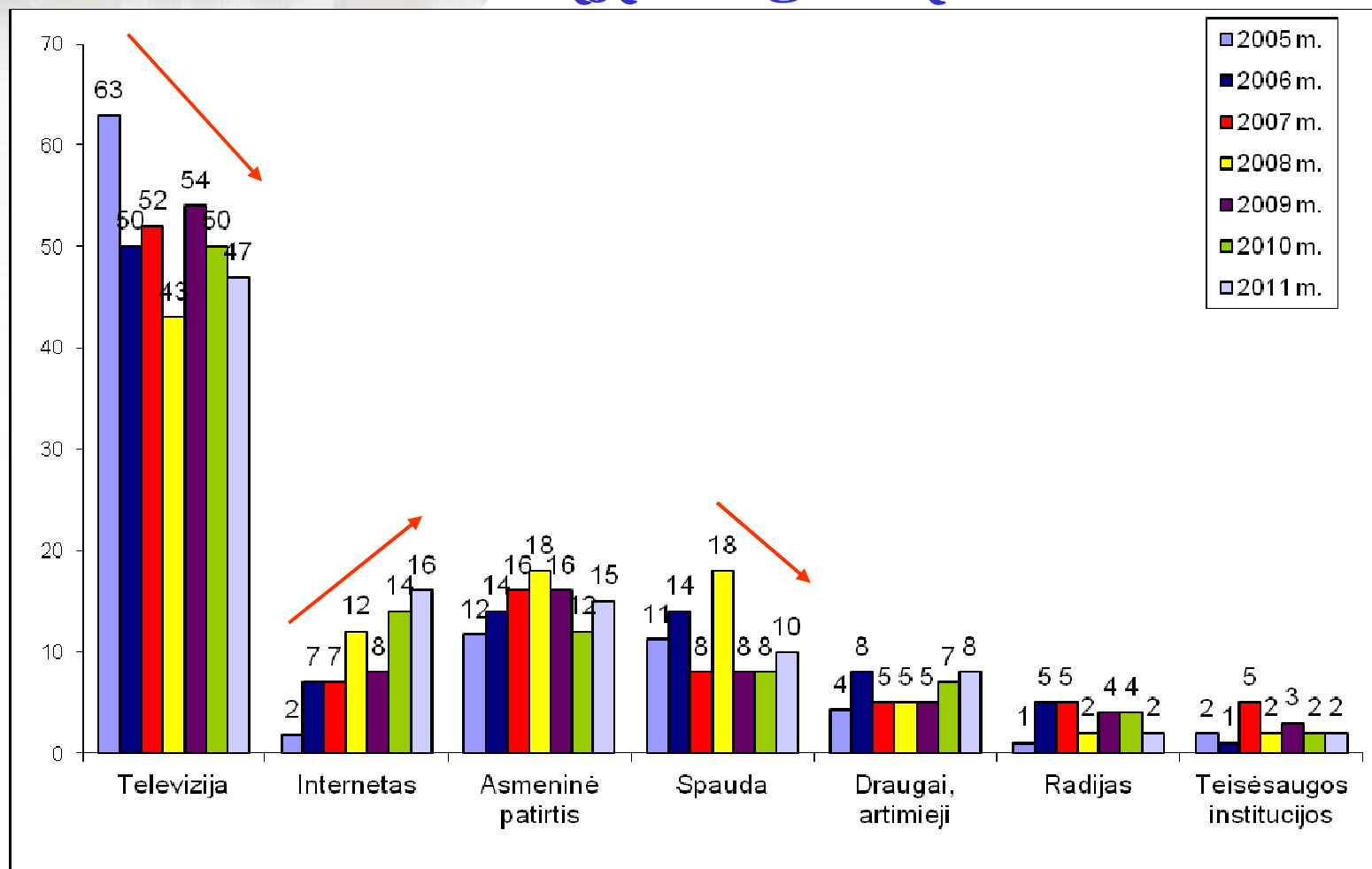

- 2011 m. gyventojai svarbiausia viešojo saugumo problema nurodė smurtinius nusikaltimus, antroje ir trečioje vietoje – korupciją ir eismo saugumą, ketvirtoje – nepilnamečių nusikaltimus, penktoje – turtinius nusikaltimus.
- Šios problemos aktualiausiomis buvo įvardintos ir ankstesniais metais, skyrėsi tik jų eiliškumas, pvz., 2009–2010 m. svarbiausia buvo korupcijos, o 2006–2007 m. – eismo saugumo problema.
- Lyginant 2006–2011 m. rezultatus, matyti, kad labai sumenko nepilnamečių nusikaltimų ir turtinių nusikaltimų problemos, atitinkamai labai išaugo korupcijos ir kontrabandos problemų aktualumas. Eismo saugumo aktualumas pastaraisiais metais mažėjo, tačiau 2011 m. ši problema vėl gyventojų įvardijama prie svarbiausiųjų.

Svarbiausi informacijos šaltiniai apie viešąją saugumą

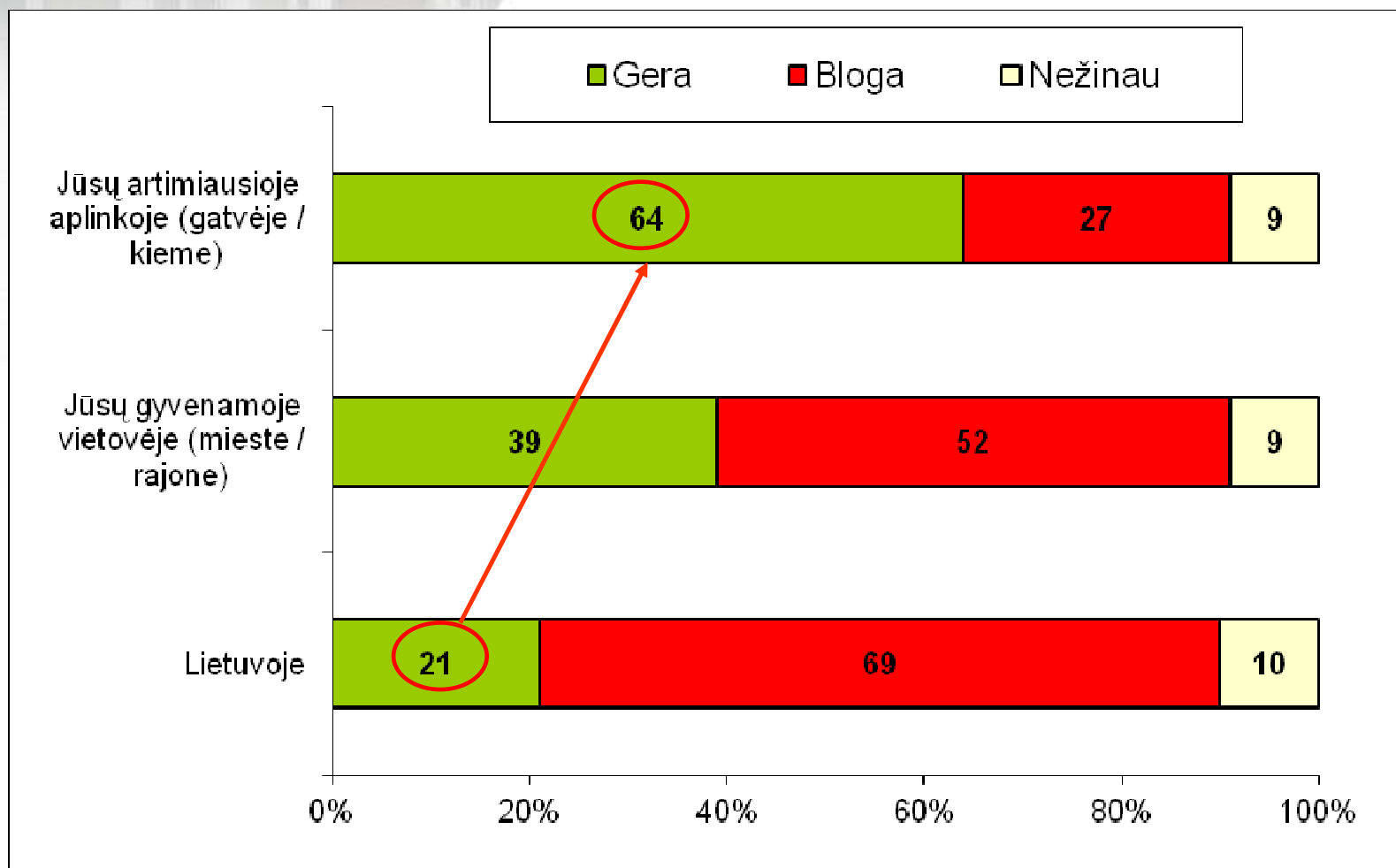

- Pastarųjų septynerių metų tyrimo duomenys rodo, kad pagrindiniu informacijos šaltiniu apie viešąją saugumą gyventojams vis dar yra televizija, nors jos svarba kasmet mažėja (nuo 63 proc. 2005 m. iki 47 proc. 2011 m.).
- Asmeninės patirties svarba yra žymiai mažesnė – ją pagrindiniu šaltiniu įvardijo tik kiek daugiau nei dešimtadalis apklaustųjų. Asmeninę patirtį dažniau nurodė tie respondentai, kurie turėjo reikalų su teisėsaugos institucijomis arba/ir tie, kurie patys, ar jų šeimos nariai buvo tapę nusikaltimo aukomis.
- Pastaraisiais metais pastebimai (nuo 2 iki 16 proc.) išaugo interneto svarba. Internetą pagrindiniu informacijos šaltiniu nurodė jaunimas, daug dažniau palyginti su kitais jį nurodė didmiesčių gyventojai bei žmonės, turintys aukštąjį išsilavinimą.

Kriminogeninės situacijos vertinimas

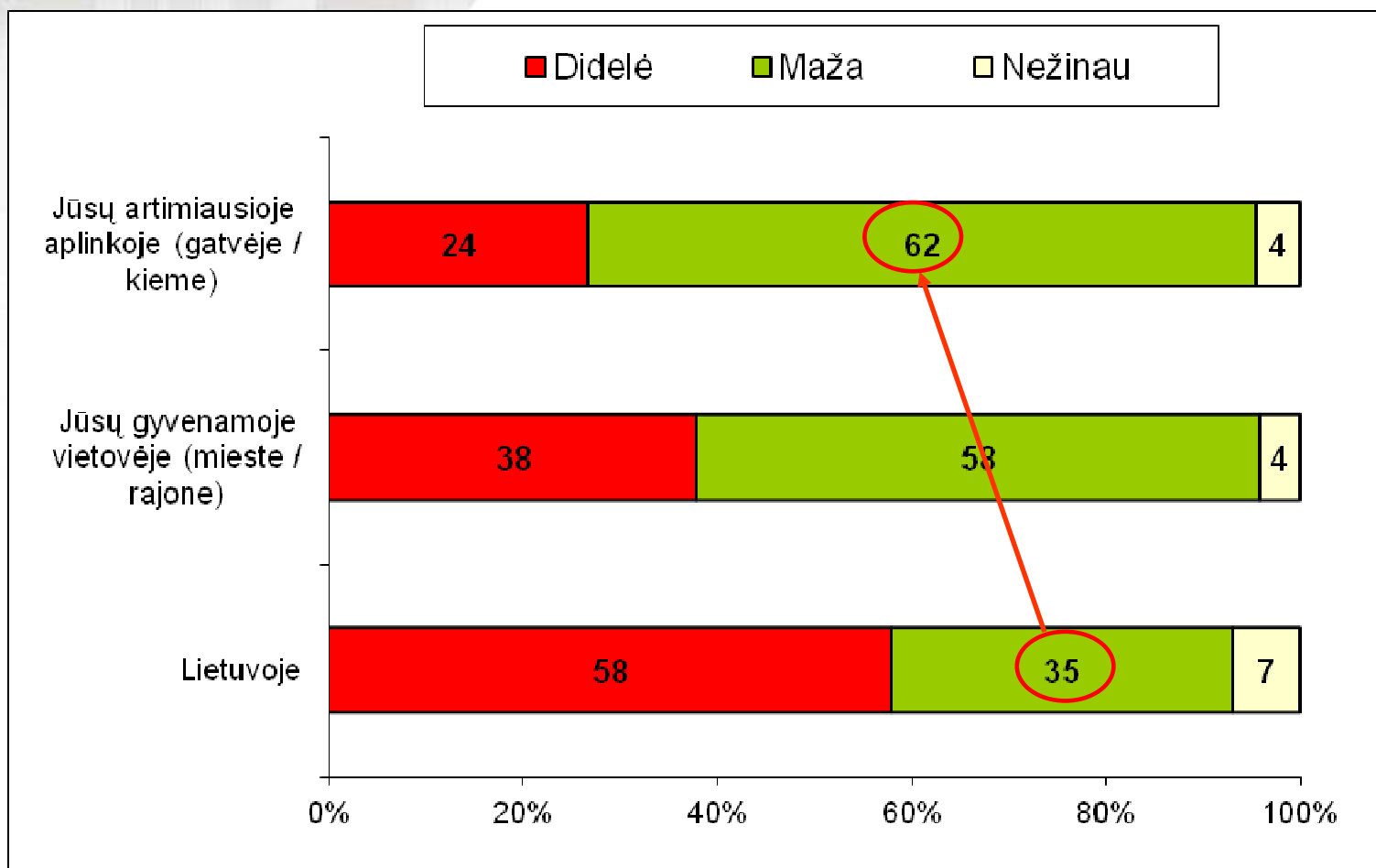

- Kriminogeninę situaciją gyventojai vertino trimis lygiais: šalies mastu, jų gyvenamojoje vietovėje (mieste/rajone) ir artimiausioje aplinkoje. Geriausiai situacija buvo vertinama artimiausioje aplinkoje (teigiamai vertino 64 proc.), blogiausiai – šalyje (tik 21 proc.).
- Kriminogeninės situacijos vertinimui įtakos turi ankstesnė respondentų viktimologinė patirtis. Gyventojai, kurie per pastaruosius penkerius metus patys ar jų šeimos nariai tapo nusikaltimo aukomis, daug prasčiau vertino kriminogeninę situaciją savo gyvenamojoje vietovėje, nei tie, kurie tokios patirties neturėjo – tarp nukentėjusių neigiamai vertinančių buvo 7 iš 10, o tarp nenukentėjusių teigiamai ir neigiamai kriminogeninę situaciją vertinančių buvo apylygiai.

Rizikos tapti nusikaltimo auka vertinimas

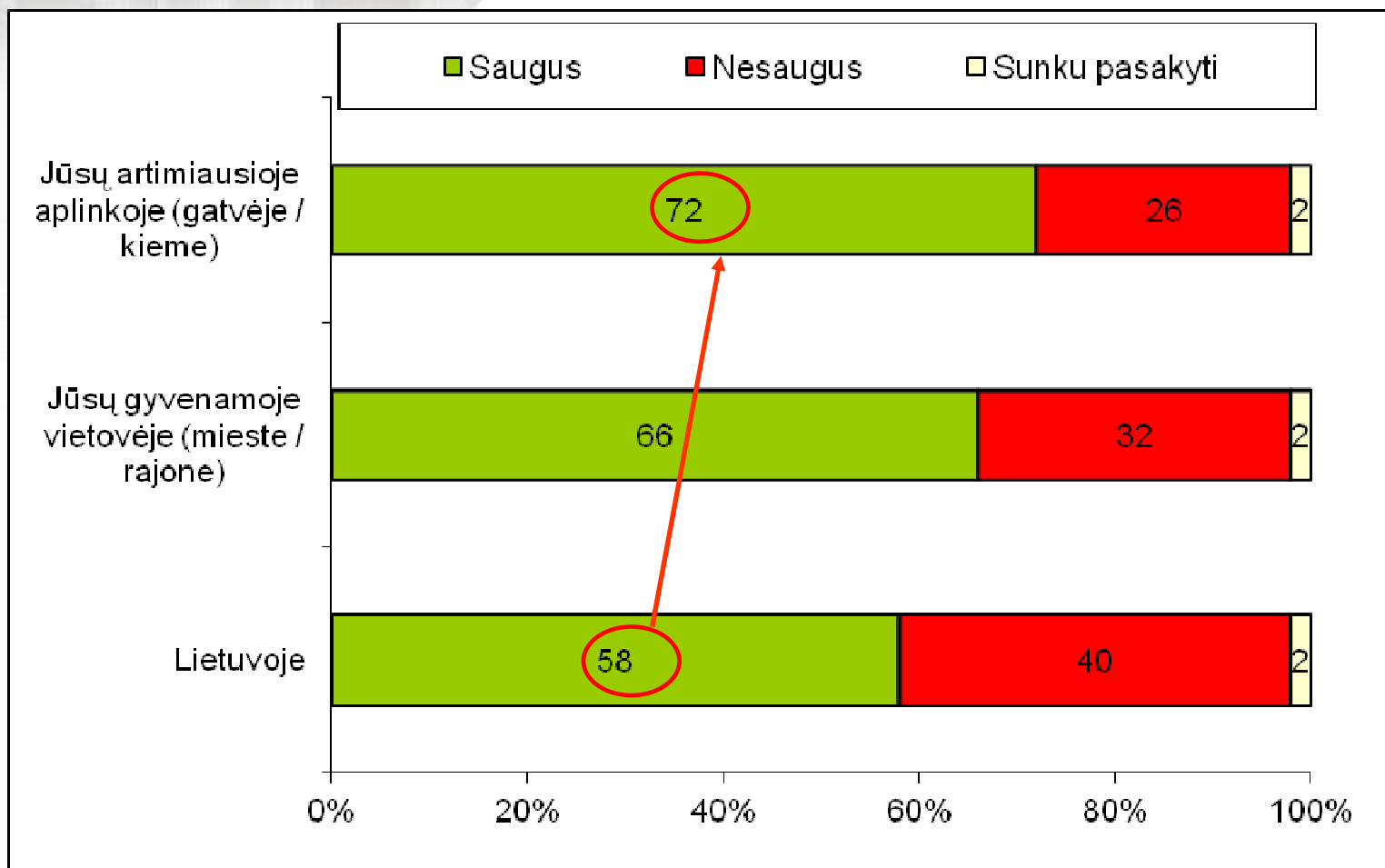

- Mažiausia rizika tapti nusikaltimų auka, gyventojų manymu, buvo artimiausioje aplinkoje (teigiamai vertino 62 proc.), prasčiausiai situacija buvo vertinama šalies mastu (35 proc. manymu rizika maža).
- Panašiai kaip ir kriminogeninės situacijos vertinimui, rizikos suvokimui įtakos turi ankstesnė respondentų viktimologinė patirtis. Gyventojai, kurie per pastaruosius penkerius metus patys ar jų šeimos nariai tapo nusikaltimo aukomis, dažniau nurodė, kad rizika tapti nusikaltimo auka jų gyvenamojoje vietovėje yra didelė, nei tie, kurie tokios patirties neturėjo.

Saugumo jausmo vertinimas

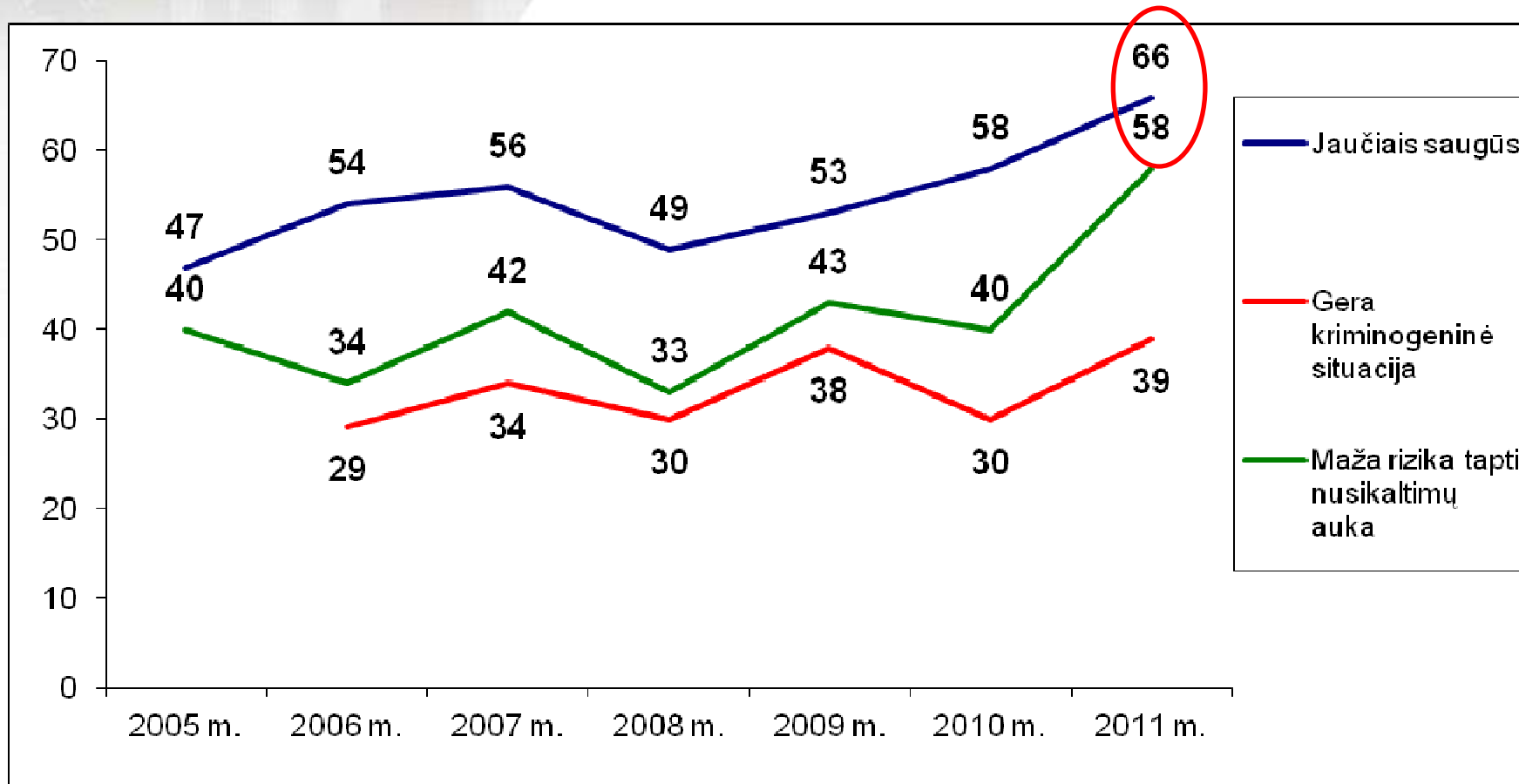

- Tyrimo duomenys parodė, kad nebuvo tokio akivaizdaus atotrūkio tarp to, kaip gyventojai vertino saugumo jausmą šalies mastu (teigiamai vertino 58 proc.) ir savo artimiausioje aplinkoje (72 proc.), palyginti su tais skirtumais, kurie buvo matyti vertinant kriminogeninę situaciją ir riziką tapti nusikaltimo auka.
- Saugumo jausmo vertinimui įtakos turi amžius ir lytis – saugiau savo gyvenamojoje vietovėje jaučiasi vyrai nei moterys, atitinkamai jaunimas, palyginti su pensinio amžiaus žmonėmis.

Viešojo saugumo situācijas suvokimas

- Lyginant pastarųjų septynerių metų duomenis, matyti, kad tam tikros teigiamos tendencijos – nuo 47 iki 66 proc. išaugo saugiai savo gyvenamojoje vietovėje (mieste ar rajone) besijaučiančių gyventojų. Tai yra vienas geriausių rodiklių tiriamuoju laikotarpiu.
- Lyginant 2005–2011 m. metų duomenis, matyti, kad nuo 40 iki 58 proc. išaugo gyventojų, manančių, jog jų gyvenamojoje vietovėje (mieste ar rajone) rizika tapti nusikaltimo auka yra maža, atitinkamai nuo 29 iki 39 proc. išaugo gerai kriminogeninę situaciją savo gyvenamojoje vietovėje vertinančių gyventojų.
- Atkreiptinas dėmesys, kad šie rodikliai nėra tokie stabilūs kaip saugumo jausmo vertinimas – visu tiriamuoju laikotarpiu stebimas nuolatinis svyravimas – todėl juos reikėtų vertinti atsargiai.

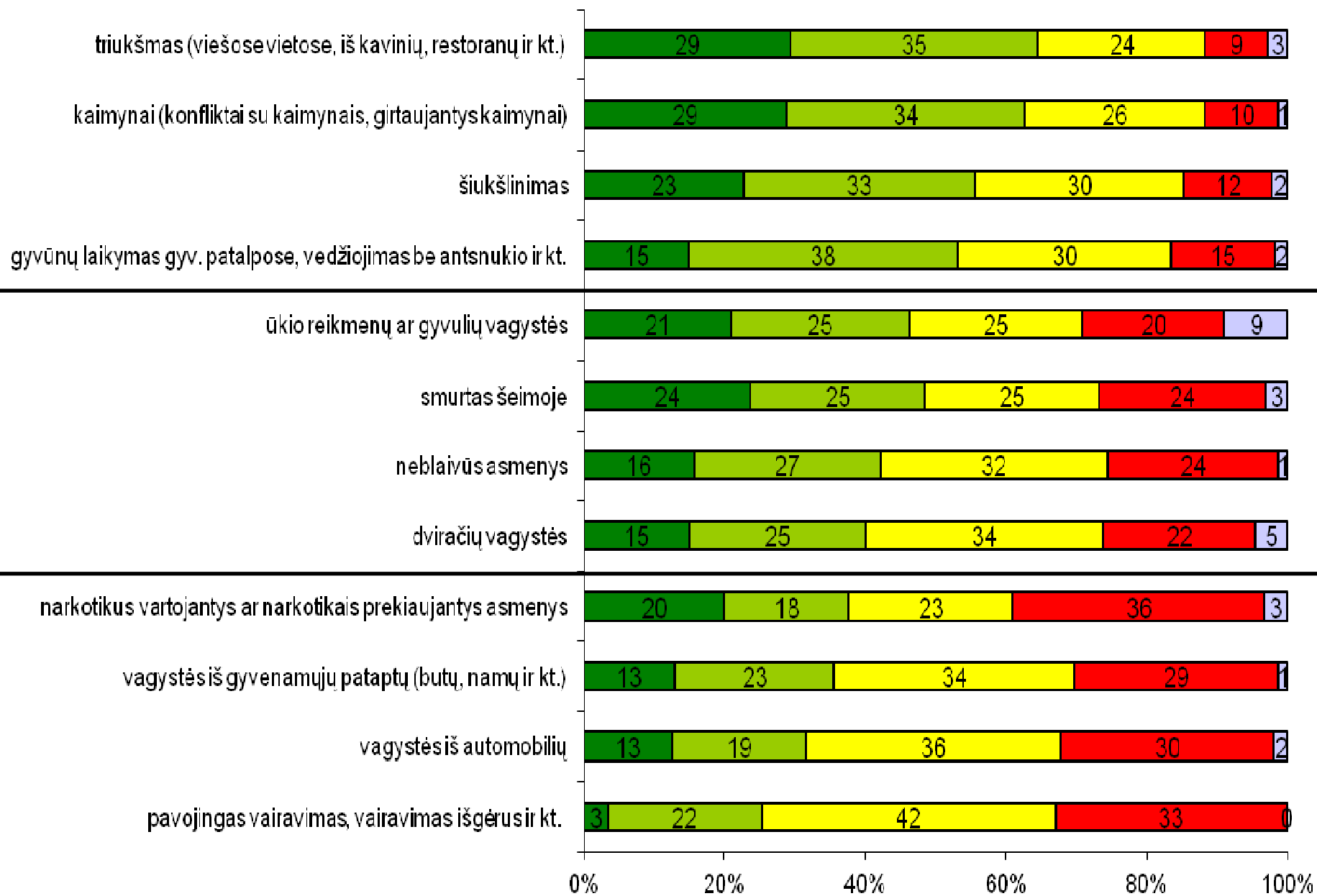
■ Nekelia jokios grėsmės

■ Kelia mažą grėsmę

■ Kelia vidutinę grėsmę

■ Kelia didelę grėsmę

■ Nežino

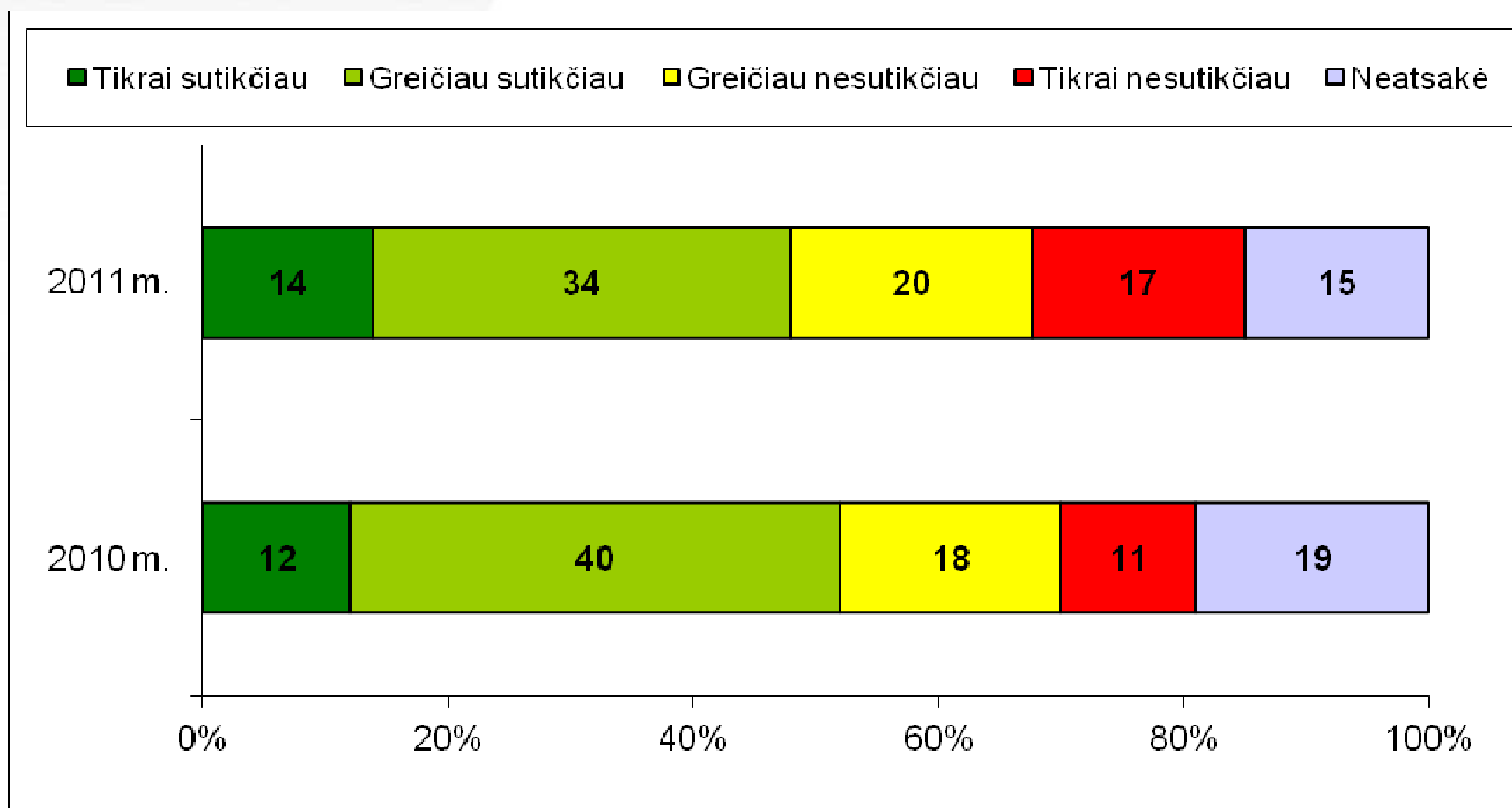

- Tyrimo duomenys parodė, kad gyventojų manymu, jų gyvenamoje vietovėje, didžiausią grėsmę kelia šie teisės pažeidimai: eismo saugumas (pavojingas vairavimas, vairavimas išgėrus, automobilių statymas neleistinose vietose), vagystės iš automobilių, vagystės iš gyvenamųjų patalpų bei narkotikus vartojantys ar narkotikais prekiaujantys asmenys.
- Šiuos teisės pažeidimus dažniau nurodė didžiuosiuose miestuose gyvenantys respondentai.

Gyventojų noras dalyvauti veikloje, rūpinantis savo gyvenamosios vietos saugumu

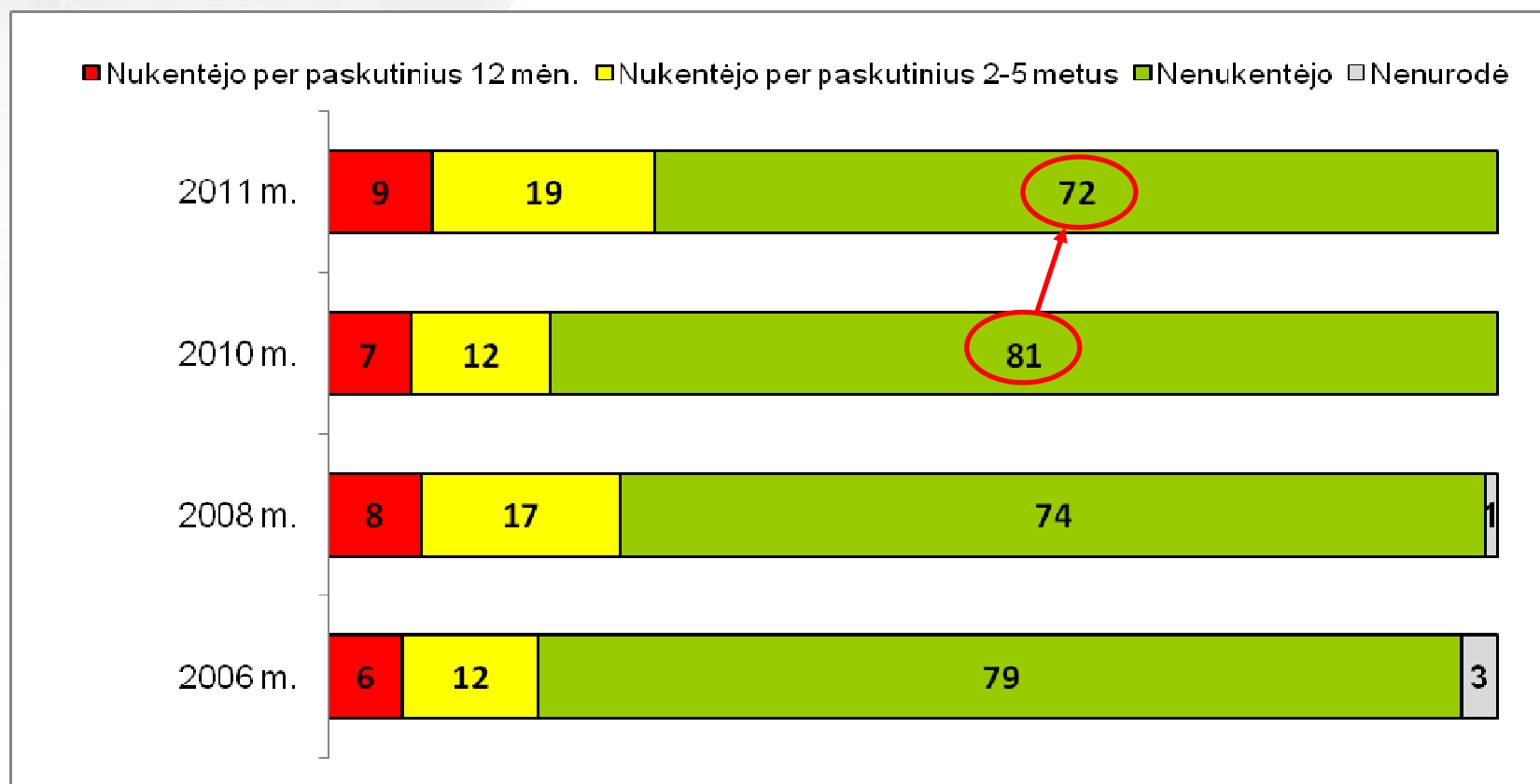
- Tyrimo duomenys parodė, kad beveik pusė (48 proc.) gyventojų sutiktų dalyvauti veikloje rūpinantis savo gyvenamosios vietovės saugumu. Labiau savo gyvenamosios vietos saugumu linkę rūpintis aukštąjį išsilavinimą, didesnes pajamas gaunantys gyventojai.
- Palygintu su 2010 m. gyventojų požiūris beveik nepakito.

Patirtis tapus nusikaltimo auka

Žmonės arba jų artimieji per paskutinius 5 m. tapę nusikaltimo aukomis

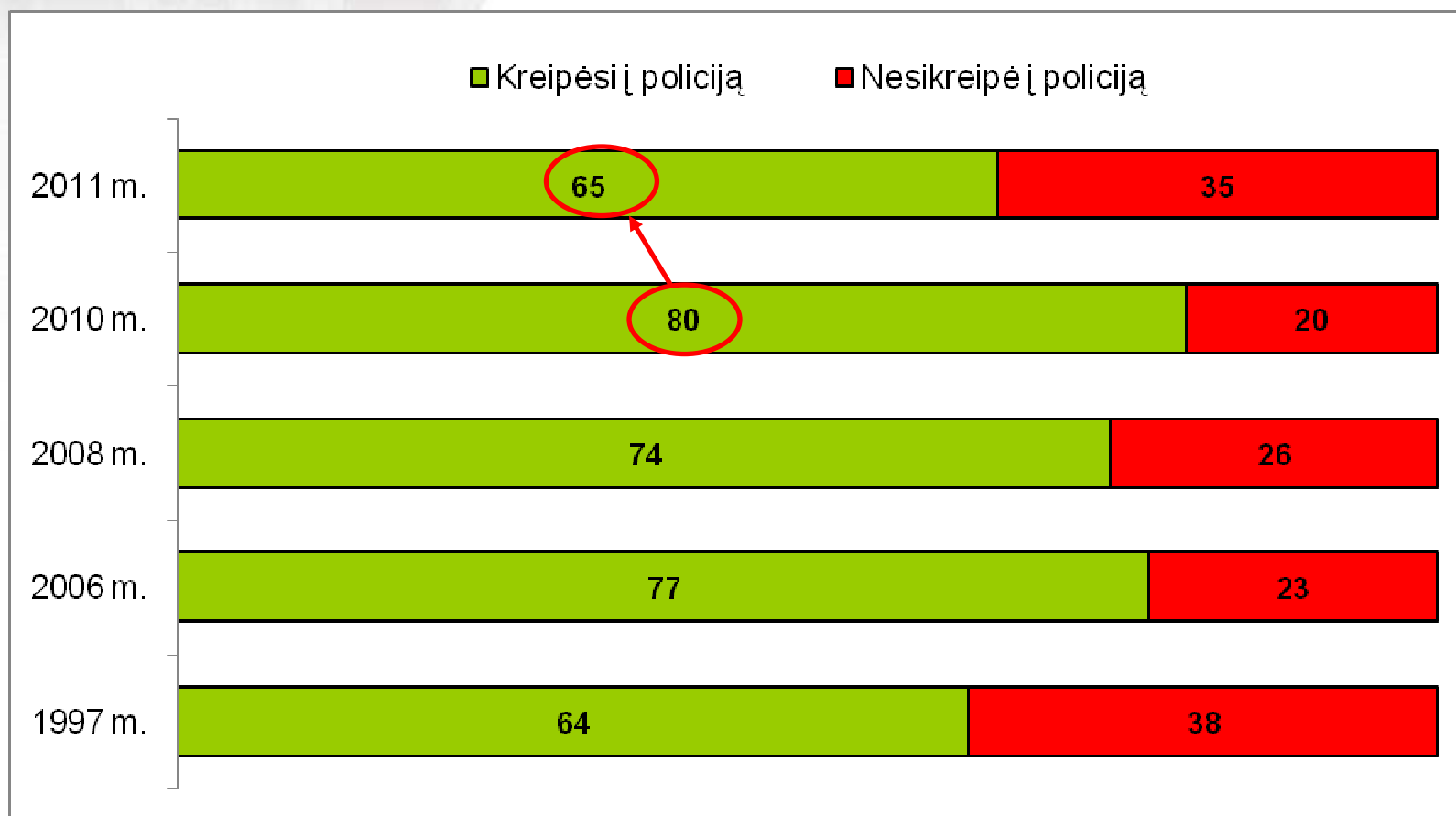

- Analizuojant 2006–2011 m. gyventojų apklausų duomenis, matyti, kad nuo nusikaltimų per pastaruosius 12 mėn. nukentėjo 6–9 proc., o per pastaruosius penkerius metus – 18–28 proc. gyventojų.
- 2011 m. palyginti su 2006 m. situacija buvo pablogėjusi – nenukentėjusiųjų dalis per šį laikotarpį sumažėjo nuo 79 iki 72 proc.
- Palyginus šių apklausų rezultatus su užregistruotų nusikalstamų veikų duomenimis matyti tos pačios tendencijos – užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius 2007 ir 2010 m. buvo vienas mažiausių, o atitinkamai 2008 ir 2011 m. – augo.
- Remiantis 2011 m. apklausos duomenimis, beveik pusė (49 proc.) šių žmonių nukentėjo asmeniškai, 18 proc. nurodė, kad nukentėjo jų sutuoktinis(–ė) ar gyvenimo partneris(–ė), 19 proc. – sūnus ar duktė, 7 proc. – tėvas ar motina, dar 16 proc. nurodė, kad nukentėjo kiti šeimos nariai. Panaši asmeniškai nukentėjusių žmonių dalis buvo ir ankstesnis metais.

Ar nukentėjusieji nuo nusikaltimo kreipėsi į policiją?

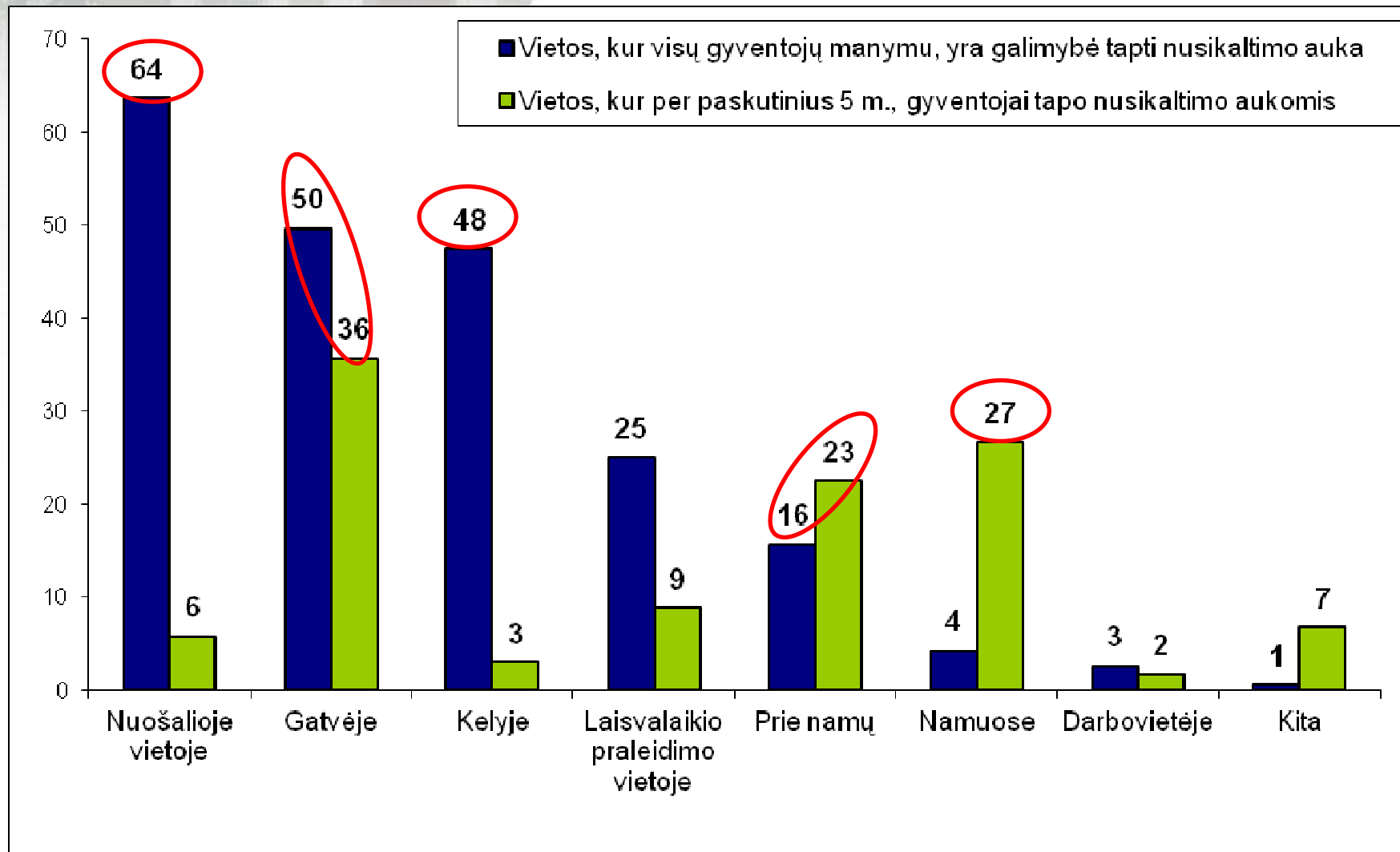

- Dauguma nukentėjusiųjų linę pranešti teisėsaugos institucijoms apie nusikaltimus nuo kurių jie nukentėjo: 2006 m. į policiją kreipėsi 77 proc., o 2010 m. – 80 proc. nukentėjusiųjų.
- Lyginamuoju laikotarpiu prasčiausia situacija matyti 1997 ir 2011 m. – net trečdalis nukentėjusiųjų nebuvo linę apie nusikaltimą nuo kurio jie nukentėjo pranešti policijai.
- Viena pagrindinių priežasčių dėl kurios nukentėjusieji nesikreipė į policiją buvo netikėjimas, kad nusikaltėlis bus surastas, antroji – nenoras turėti reikalų su policija. Šios priežastys kaip pagrindinės buvo minimos visose 1997, 2006–2011 m. apklausoje ir byloja apie dalies gyventojų kritiškai vertinamą policijos darbo efektyvumą ir nepakankamą pasitikėjimą ja. Dar viena dažnai minima nepranešimo priežastis – netikėjimas, kad nusikaltėlis bus nubaustas.
- Lyginant pastarųjų 14 metų apklausų rezultatus, matyti ir tam tikri teigiami pokyčiai – 2011 m. nemaža dalis (beveik trečdalis) nurodė, kad „nemaniau, kad tai labai rimta“, beveik ketvirtadalis nurodė, kad konfliktą pavyko išspręsti be policijos.

Rizikos tapti nusikaltimo auka suvokimas

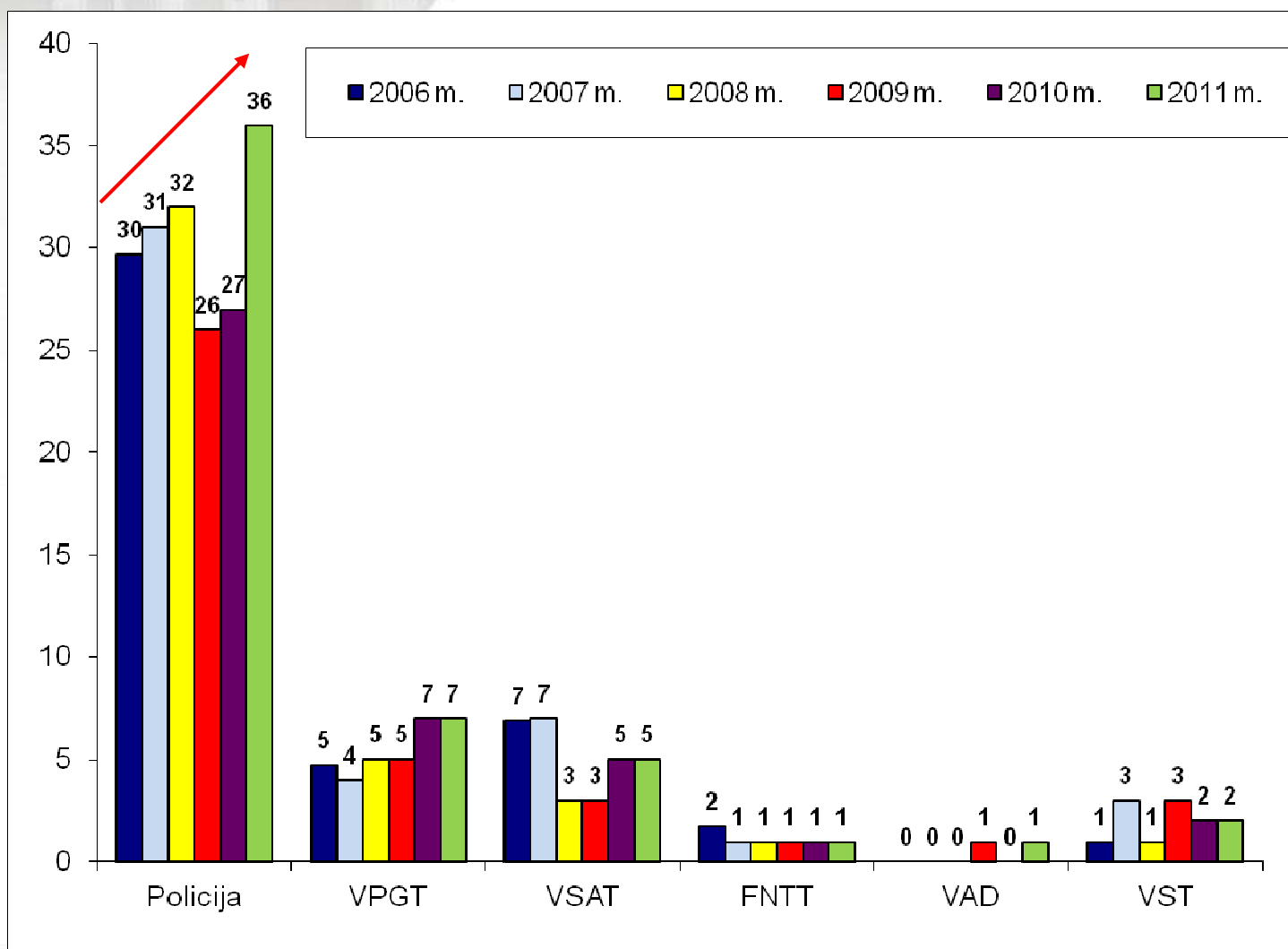
- Tyrimo rezultatai parodė, kad smarkiai skiriasi gyventojų požiūris į vietas, kuriose, jų manymu, yra tikimybė tapti nusikaltimo auka nuo realios situacijos, t. y. vietų, kurias nurodė nukentėjusieji.
- Daugumos gyventojų manymu didžiausia tikimybė tapti nusikaltimo auka yra nuošalioje vietoje, gatvėje ar kelyje. Tuo metu respondentai, kurie per pastaruosius penkerius metus nukentėjo nuo nusikaltimų dažniausiai nurodė, kad tai įvyko gatvėje, namuose ar prie namų.

Gyventojų požiūris į teisėsaugos institucijas

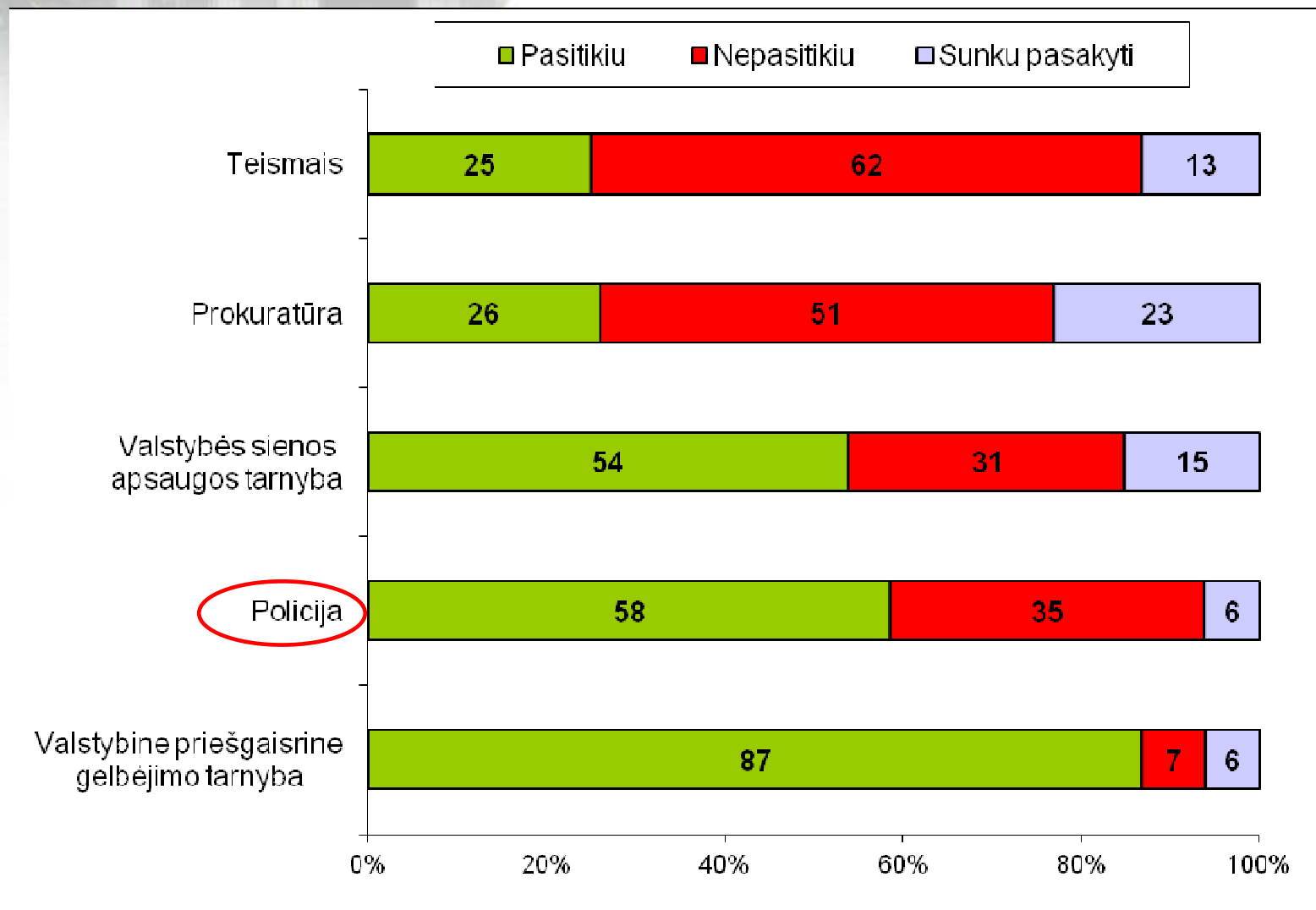
Gyventojai, per paskutinius 5 m. turėję reikalų su šiomis įstaigomis

- Iš visų VRM pavaldžių institucijų gyventojai dažniausiai susiduria su policija. Turėjusiųjų reikalų su policija dalis įvairiais metais svyravo nuo ketvirtadalio iki trečdaliao.
- 2011 m. tyrimo duomenimis, per pastaruosius penkerius metus su policija reikalų turėjo beveik trečdalis apklaustųjų, tuo metu su Valstybine priešgaisrine gelbėjimo tarnyba (VPGT), Valstybės sienos apsaugos tarnyba (VSAT), Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba (FNTT), Viešojo saugumo tarnyba (VST) ar Vadovybės apsaugos departamentu (VAD) – vos keli procentai apklaustųjų.
- Panašios tendencijos matyti ir ankstesniais metais.

Pasitikējimas institūcijomīs

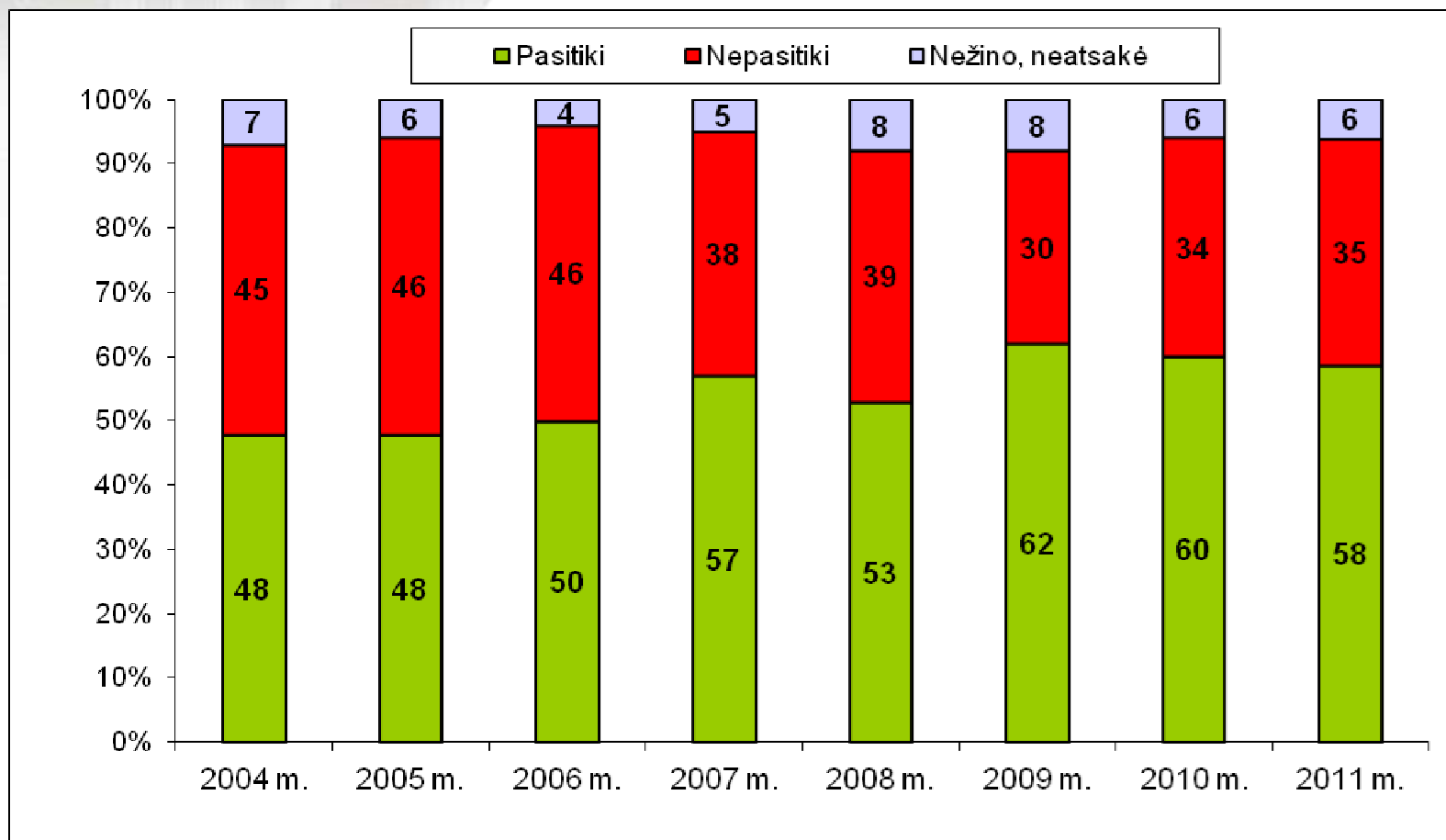

- 2011 m. net 87 proc. gyventojų pasitikėjo Valstybine priešgaisrine gelbėjimo tarnyba, atitinkamai policija – 58 proc., o Valstybės sienos apsaugos tarnybą – 54 proc.
- Tuo metu nepasitikinčių teismais ir prokuratūra buvo daugiau nei pasitikinčių. Panašius skirtumas tarp pasitikėjimo skirtingomis institucijomis buvo ir ankstesniais metais.
- Pastebėta, kad dalis gyventojų nepasitiki visomis baudžiamosios justicijos institucijomis. Nepasitikintys teismais ir prokuratūra, taip pat nepasitiki ir policija, tačiau dalis pasitikinčių policija, nepasitiki teismais ir prokuratūra.

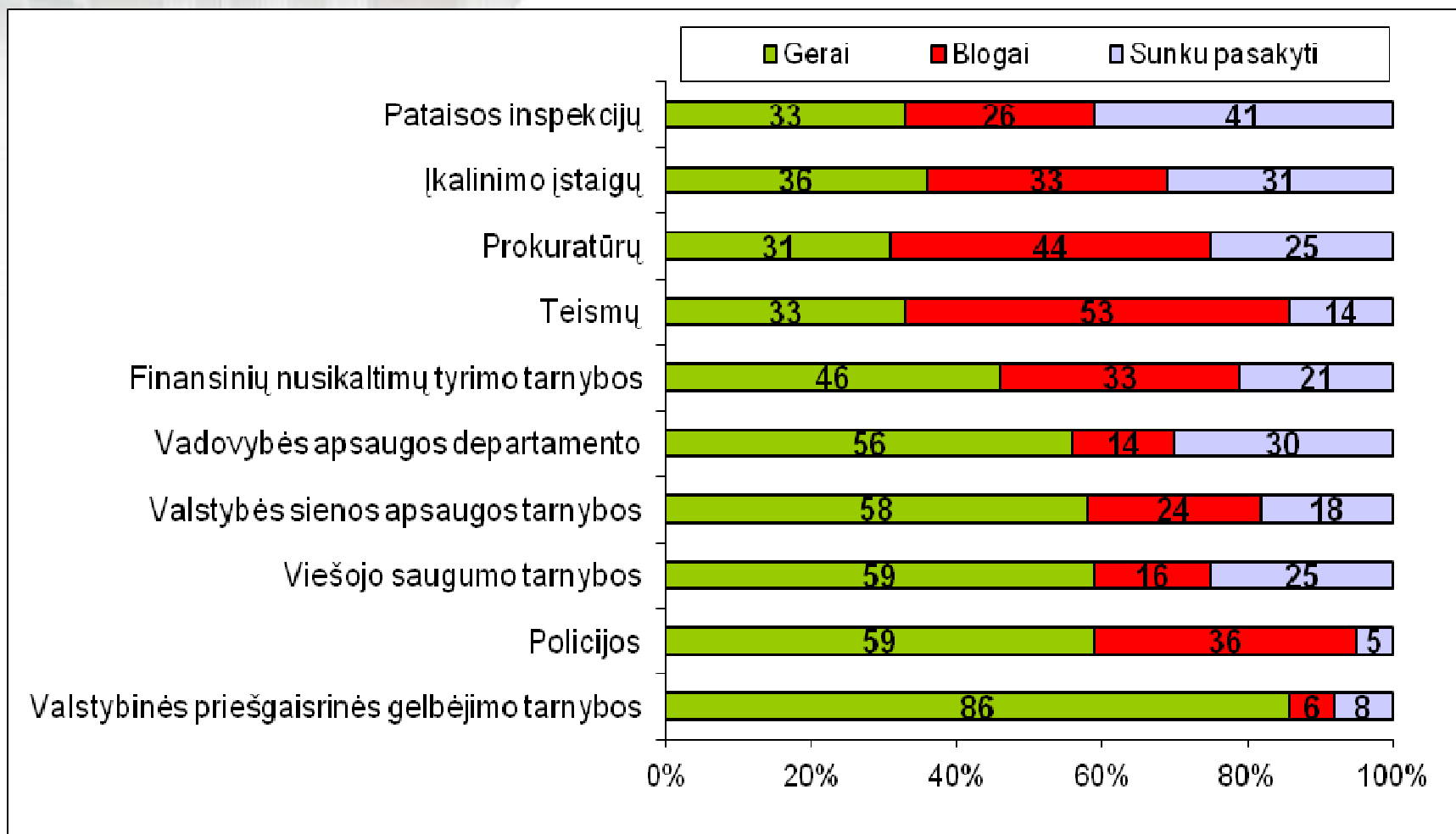
Pasitikējimas policija 2004-2011 m.

- Per pastaruosius aštuonerius metus nuo 48 iki 58 proc. išaugo pasitikėjimas policija, atitinkamai sumažėjo nepasitikinčiųjų dalis, tačiau visais metais 4-8 proc. gyventojų neturėjo nuomonės šiuo klausimu.
- 2011 m. duomenimis, labiau policija pasitiki Kauno ir Klaipėdos miesto bei kaimo vietovių gyventojai, taip pat žmonės turintys didesnes nei vidutinės pajamas. Labiau, palyginti su kitomis apskritimis, policija pasitiki Alytaus, Kauno ir Telšių aps. gyventojai.
- 2004–2010 m. Policijos departamento prie VRM užsakymu atliktų apklausų duomenys.

Institucijų darbo vertinimas

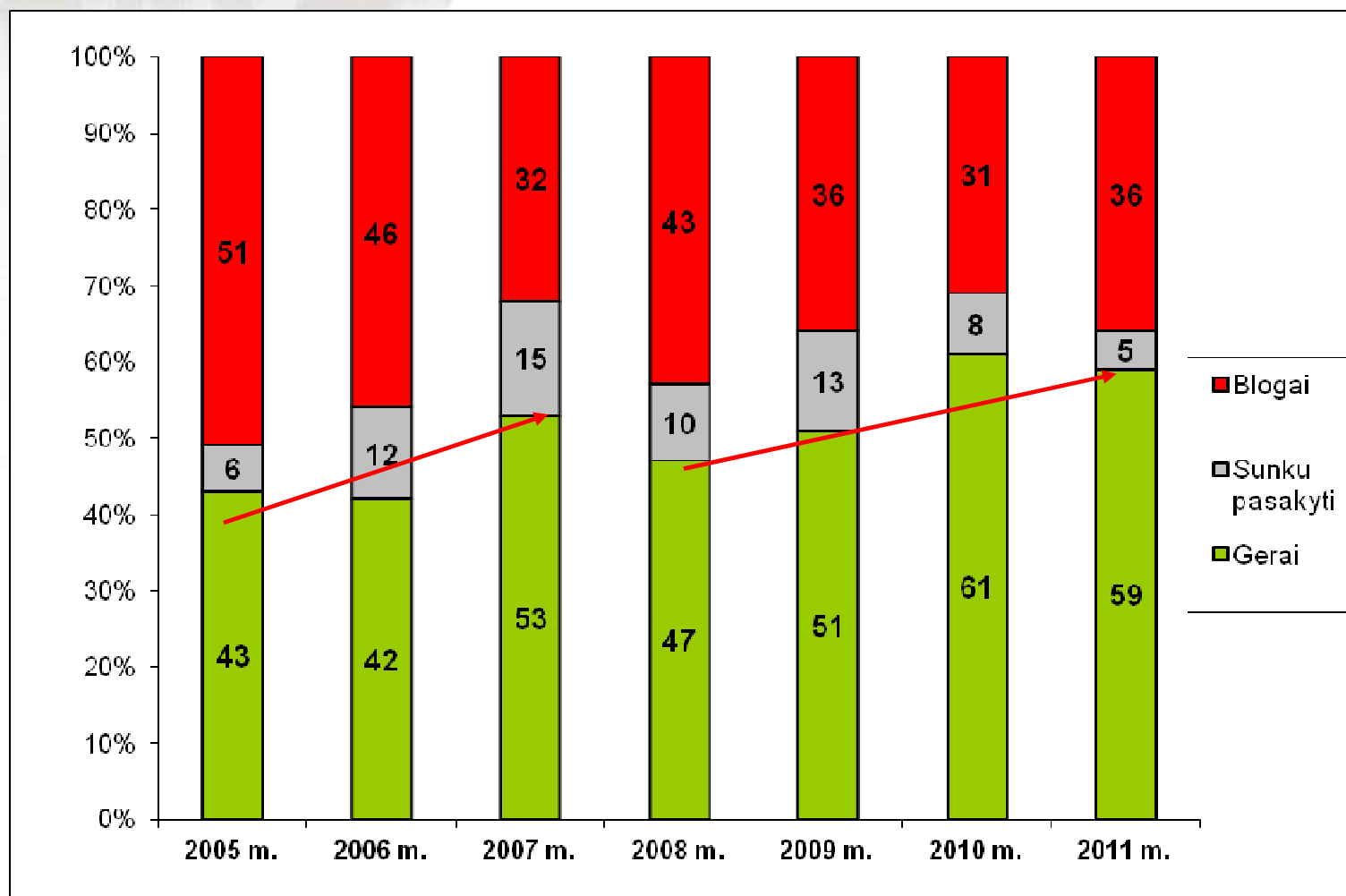

- Yra tik dvi institucijos – VPGT ir policija – kurių darbą galėjo įvertinti dauguma respondentų. VPGT darbą teigiamai vertino net 86 proc., policijos – 59 proc. apklaustųjų.
- Kitų institucijų darbas (VST, VSAT, VAD ir FNTT) buvo vertinamas labiau teigiamai nei neigiamai, tačiau nemaža dalis gyventojų neturėjo nuomonės. Kaip parodė kelerių metų apklausų duomenų analizė, ši nevertinančių asmenų dalis skirtingais metais gali nulemti teigiamai ar neigiamai vertinančių asmenų santykį.
- Palyginti su kitomis baudžiamosios justicijos sistemai priskiriamomis institucijomis (prokuratūros, teismų, įkalinimo įstaigų ir pataisos inspekcijų), policijos veikla vertinama geriausiai.
- Palyginus pasitikėjimą teismais ir prokuratūra bei šių institucijų darbo vertinimą matyti tam tikri skirtumai. Pvz., teismais pasitiki 25 proc., o teigiamai jų veiklą vertina 33 proc., prokuratūromis pasitiki 26 proc., o teigiamai jų veiklą vertina 31 proc. gyventojų.

Policijos darbo vertinimas 2005-2011 m.

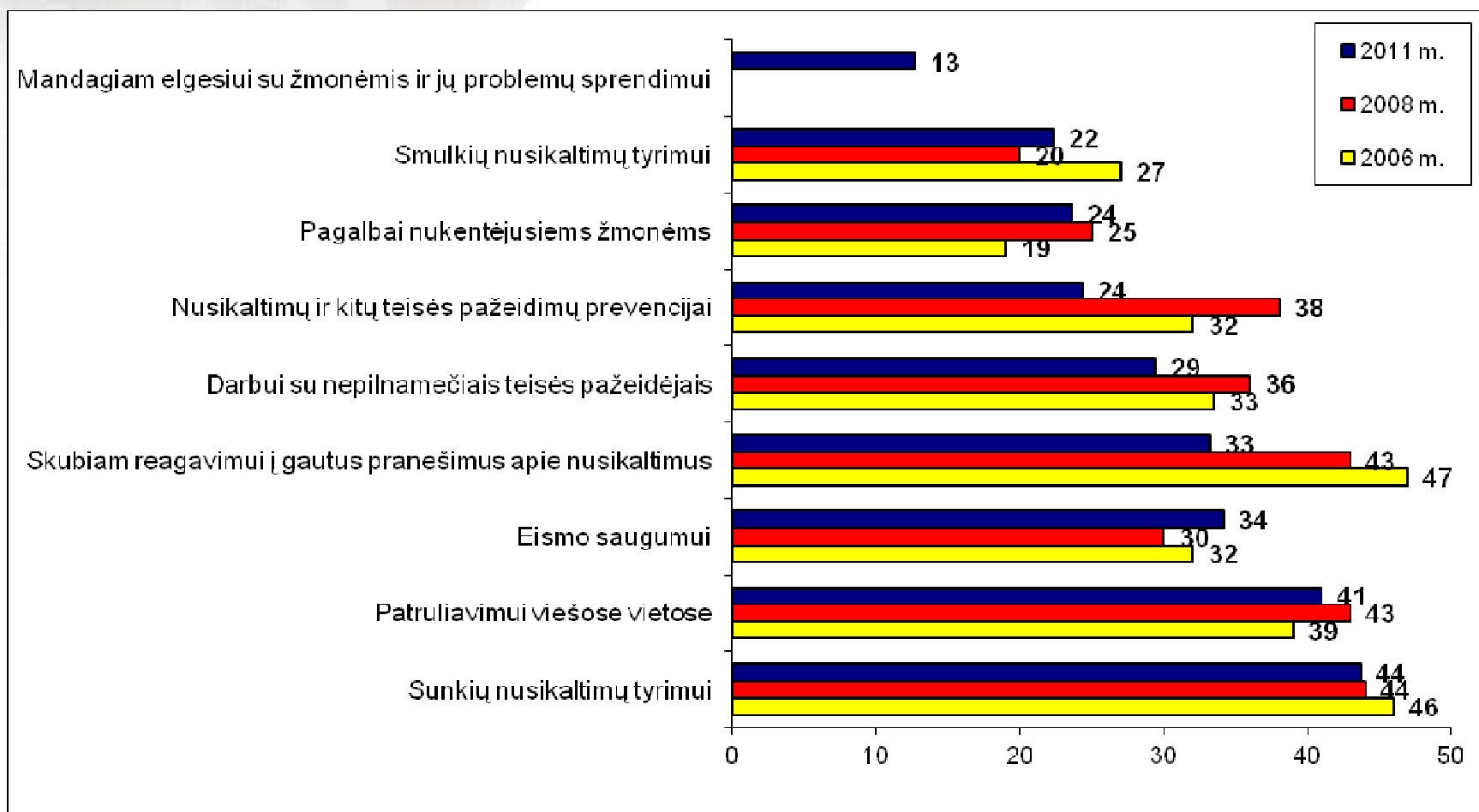

- 2011 m. duomenimis, palyginti su kitomis apskritimis, policijos darbą geriau vertina Alytaus, Telšių, Kauno ir Tauragės aps. gyventojai. Palyginti su kitais, geriausiai policijos darbą vertino kaimo vietovėse gyvenantys gyventojai.
- Per pastaruosius septynerius nuo 43 iki 59 proc. išaugo teigiamai vertinančių policijos darbą.
- Palyginus pasitikėjimą policija ir jos darbo vertinimą matyti, kad šių rodiklių vertinimas yra panašus. Teigiamai vertinančių dalis augo iki 2007 m., 2008 m. stebimi prastesni vertinimai, vėlesniu laikotarpiu vėl matyti augimo tendencijos.

Kokioms policijos veikos sritims turėtų būti teikiama pirmenybė?

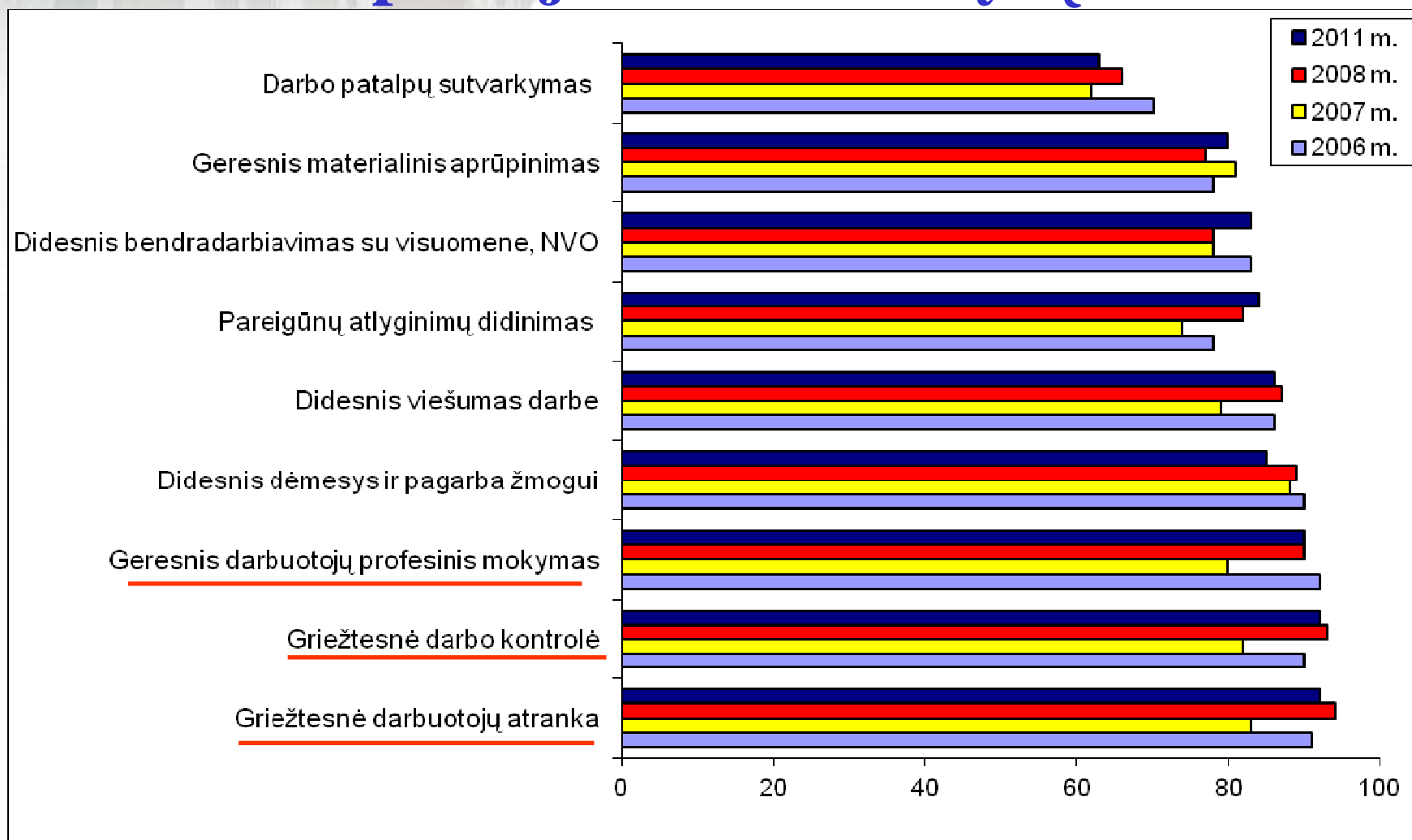

- 2011 m. tyrimo duomenys rodo, kad gyventojų manymu daugiausia dėmesio savo veikloje policija turėtų skirti sunkių nusikaltimų tyrimui, patruliavimui viešose vietose, eismo saugumui ir skubiam reagavimui į gautus pranešimus apie nusikaltimus.
- Pastarųjų penkerių metų tyrimų rezultatai rodo, kad keičiasi gyventojų požiūris į policijos darbo prioritetus. 2006 ir 2008 m. gyventojai labiau akcentavo skubų reagavimą į gautus pranešimus apie nusikaltimus bei nusikaltimų prevenciją, tuo metu 2011 m. – santykinai labiau akcentuojama pagalba nukentėjusiems žmonėms.

Priemonės, kurios padėtų pagerinti policijos darbo kokybę

- Vertindami priemones, kurios galėtų pagerinti policijos darbo kokybę, gyventojai dažniausiai nurodė griežtesnę pareigūnų atranką, griežtesnę darbo kontrolę ir geresnį pareigūnų profesinį mokymą. Tuo metu santykinai mažiausią įtaką, gyventojų manymu, policijos darbo kokybei turėtų darbo patalpų sutvarkymas.
- Per pastaruosius penkerius metus gyventojų požiūris šiuo klausimu beveik nepakito.

Išvados

- Tiriamuoju laikotarpiu pagerėjo gyventojų nuomonė daugeliu klausimų, susijusių viešojo saugumo būklės ir teisėsaugos institucijų vertinimu.
- Dauguma nukentėjusių asmenų linkę pranešti teisėsaugos institucijoms apie nusikaltimus, nuo kurių jie nukentėjo: 2006 m. į policiją kreipėsi 77 proc., o 2011 m. – 65 proc. nukentėjusių asmenų. Lyginamuoju laikotarpiu prasčiausia situacija buvo 2011 m. – net trečdalis nukentėjusių asmenų nebuvo linkę pranešti policijai apie nusikaltimą, nuo kurio jie nukentėjo.
- Viena pagrindinių priežasčių, dėl kurios nukentėję asmenys nesikreipė į policiją, buvo netikėjimas, kad nusikaltėlis bus surastas, antroji – nenoras turėti reikalų su policija, trečioji – netikėjimas, kad nusikaltėlis bus nubaustas. Šios priežastys, kaip pagrindinės, buvo įvardijamos visu tiriamuoju laikotarpiu.

Išvados

- Gyventojų apklausų duomenys rodo, kad skiriasi įvairių nusikaltimų latentškumo lygis. Remiantis 2011 m. tyrimo duomenimis, matyti, kad beveik visais atvejais (9 iš 10) gyventojai pranešė apie vagystę iš buto ar namo bei apie transporto priemonės vagystę, rečiau (7 iš 10 atveju) pranešė apie vagystę iš automobilio, pusė nukentėjusių asmenų pranešė apie viešosios tvarkos pažeidimus, sveikatos sutrikdymus, plėšimus ir sukčiavimo atvejus. Panašios tendencijos stebimos ir palyginti su 2006 ir 2008 m.

Išvados

- 2011 m. tyrimo rezultatai parodė, kad gyventojai svarbiausia viešojo saugumo problema nurodė smurtinius nusikaltimus (37 proc.), antroje ir trečioje vietoje – korupciją ir eismo saugumą (34 proc.), ketvirtoje – nepilnamečių nusikaltimus (27 proc.), penktoje – turtinius nusikaltimus (26 proc.). Šios problemos aktualiausiomis buvo įvardintos ir ankstesniais metais, skyrėsi tik jų eiliškumas: 2009–2010 m. svarbiausia buvo korupcijos, o 2006–2007 m. – eismo saugumo problema.
- Per septynerius metus pastebimai išaugo savo gyvenamojoje vietoje (mieste ar rajone) saugiai besijaučiančių (nuo 47 iki 66 proc.), gerai kriminogeninę situaciją vertinančių (nuo 29 iki 39 proc.) ir manančių, kad rizika tapti nusikaltimo auka maža (nuo 40 iki 58 proc.), gyventojų dalis. Tai yra vieni geriausių rodiklių tiriamuoju laikotarpiu.

Išvados

- Iš visų VRM pavaldžių institucijų daugiausiai gyventojai susiduria su policija. Per pastaruosius penkerius metus su policija reikalų turėjo beveik trečdalis apklaustų asmenų, tuo metu su VPGT, VSAT, FNTT, VST ar VAD reikalų turėjo vos keli procentai apklaustų asmenų.
- Išaugo teigiamai institucijų darbą vertinančių gyventojų. Palyginti su 2006 m., VPGT veiklą teigiamai vertinančių gyventojų išaugo nuo 75 iki 86 proc., policijos – nuo 42 iki 59 proc., VSAT – nuo 48 iki 58 proc., tačiau nemaža respondentų dalis (nuo 19 iki 37 proc.) iš viso negalėjo įvertinti šios tarnybos darbo. Kitų tarnybų– FNTT, VAD ir VST – darbą vertinti reikėtų atsargiau, nes smarkiai keitėsi neturinčių apie jas nuomonės dalis.

Išvados

- Pagrindiniu informacijos šaltiniu apie viešąją saugumą gyventojams vis dar yra televizija, nors jos svarba kasmet mažėja (nuo 63 iki 47 proc.). Asmeninės patirties svarba yra gerokai mažesnė – ją, kaip pagrindinį šaltinį, įvardijo tik kiek daugiau nei dešimtadalis apklaustų asmenų. Pastaraisiais metais pastebimai (nuo 2 iki 16 proc.) išaugo interneto svarba.